

*Др Јована Брашић Стојановић,
асистенткиња са докторатом*

УДК: 004.738.5:339:340
DOI: 10.46793/UPSSXI.795BS

ПРАВНИ ИЗАЗОВИ И ПРИНЦИПИ ДИГИТАЛНЕ ЕКОНОМИЈЕ*

Резиме

Доминантан изазов савременог доба, са којим се суочава друштво, те сходно томе, право и привреда, јесте дигитализација. Економски системи данашњице темеље се на убрзаном развоју и примени информационо-комуникационих технологија, чиме привредни токови постају дигитализовани, а регулатива захтева измене. У Републици Србији у току је развој дигиталне економије, која обухвата настанак дигиталног тржишта, развијање дигиталних платформи и електронско обављање економских трансакција. Такви услови пословања, знатно измењени у односу на традиционалне, мењају начин заснивања друштвених односа, те самим тим од права захтевају да се суочи са новонасталим изазовима и ризицима. То даље подразумева изградњу институционалног оквира ради успешног креирања економских система и пружања правне сигурности учесницима у промету. Предмет рада јесте указивање на основне фазе развоја дигиталне економије у Србији, на значај дигиталне економије и њене основне карактеристике, а уз указивање на динамичност измењених услова пословања.

Кључне речи: *дигитална економија, информационо-комуникационе технологије, дигитално право, дигитално тржиште, регулатива, ефикасност.*

1. Уводна разматрања

Праћење развоја дигиталне економије у фокусу је теоретичара, практичара и економских актера последњих година. Но, дигитална револуција ипак почиње знатно раније, још средином прошлог, 20-ог века, настанком рачунара, рачунарских програма и касније њиховим коришћењем у профитне сврхе. Ново поглавље у развоју економских система и привредних односа почиње

---

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

употребом рачунара и интернет мрежа у пословне сврхе.¹ Рапидним развојем и напретком технологије долази до промене не само у заснивању економских односа, већ и до промене темпа и начина живота. Уз економску и правну, и социјална, образовна, културолошка и друге сфере живота бивају у тренутку измењене. Употреба рачунара допринела је преласку из индустријског у информационо друштво.² Дигитализација попут индустријализације постаје основ функционисања савременог света.³

Међутим, највеће промене догађају се у сфери економије и обављања привредних делатности јер главни не само носилац, већ и покретач, пословних трансакција и кретања капитала, постаје технологија. Фактички, класична, традиционална економија сада постаје информатичка, дигитална економија. Но, то не значи да се основна економска правила бришу, да се кључни економски институти, појаве и теорије не примењују, већ напротив. Бива измењен само начин њихове примене, олакшан, поједностављен тако да омогућава заснивање економских односа између привредних субјеката са различитих крајева планете уз велике уштеде ресурса и времена. Кретање капитала и робе захваљујући дигиталној економији постаје могуће у било ком тренутку, на било којој удаљености.

Термин дигитална економија везује се за канадског економисту Дона Тапскота, једног од утемељивача дигиталне економије, који је објашњава као економију која се заснива на коришћењу и развоју информатичких технологија.⁴ Као такав, овај термин се преузима и уноси у економске речнике и лексиконе широм света. Како дигитална економија настаје заснивањем економских односа уз помоћ дигиталних технологија и електронских комуникација, то даље значи да она подразумева и константно усавршавање, напредовање, развој и иновативност при обављању привредних делатности. Ипак, јединствену дефиницију дигиталне економије није могуће дати јер су бројни теоретичари, схватајући значај технологије у пословном свету, покушавали да је одреде и дефинишу. Но, заједничко свим дефиницијама јесте да се дигитална економија базира на употреби информационо-комуникационих технологија, на информацијама и на знању, а наше одређивање дигиталне економије представљаће својеврсни мозаик различитих поимања овог термина. Дигитална економија представља обављање економских трансакција и

---

¹ Лазовић, В., Ђуричковић, Т., *Дигитална економија*, Цетиње, 2018, стр. 17.

² Ђузовић, Ђ., Соколов-Младеновић, С., *Глобализација и дигитална економија*, Синтеза 2014, Међународна научна конференција Универзитета Сингидунум, стр. 143.

³ Хрњак, Т., Кашћелан, Б., *О неким питањима дигиталне имовине у правном поретку Србије*, у: ур. Радосављевић Живота, зборник радова Право, економија и менаџмент у савременим условима, Београд, 2021, стр. 112.

⁴ Буквић, Р., *Дигитална економија у Србији: резултати и перспективе*, Зборник Матице српске за друштвене науке, LXXIII, бр. 181, 1/2022, стр. 2.

заснивање пословних односа уз употребу дигиталних технологија, електронских система комуникација и коришћење интернета.⁵

Република Србија је прихватила међународни и европски концепт развоја дигиталне економије, који се заснива на перманентном побољшавању информационе инфраструктуре и унапређивању начина успостављања и одржавања електронских веза. Сходно томе, она је развила читав низ стратешких докумената и планских аката, који укључују и фазе по којима ће се одвијати развој дигиталне економије. Указивање на изазове и ризике са којима се суочавају дигитална економија и право почећемо управо указивањем на најважнија правна акта, која су основ за развој дигиталне економије. Анализа ће потом бити усмерена на карактеристике дигиталне економије, начин обављања пословних трансакција у савременим условима обележеним не само глобализацијом, либерализацијом и интеграцијом, већ и дигитализацијом, као и на значај који има дигитална економија, а који се манифестује у повећању продуктивности и ефикасности економија данашњице.

2. Правна акта од значаја за развој дигиталне економије у Републици Србији

На путу евроинтеграција међу првим захтевима са којима се сусрела Република Србија била је дигитализација. Иновације, развој технологије и употреба информационо-комуникационих технологија у свим сферама живота захтевају трансформацију правног, економског, социјалног, културолошког система. Европска унија је својим актима предвидела широку не само доступност, већ и употребу технологија доприносећи успешнијем функционисање информатичког друштва.

Још у првим годинама по оснивању, у Европској унији владало је становиште да се дигитална економија развија много брже него класична, те да генерише велики економски раст, но, њен развој није отпочео одмах због неуједначених економских политика и ставова чланова заједнице.⁶ Сходно томе може се рећи да је развој дигитализације у Европској унији каснио за осталим, развијеним западним земљама.⁷ У намери превазилажења проблема који су успоравали развој дигиталне економије, Европска унија је 2010. године донела и објавила Дигиталну агенду за Европу⁸, којом су постављени основи и планови за унапређивање дигиталног тржишта, а у намери достизања већ развијених западњачких дигиталних економија. Дигитализација у Србији

---

⁵ Види више: Лазовић, В., Ђуричковић, Т., *нав. дело*, стр. 25.

⁶ *Исто*, стр. 341.

⁷ *Исто*.

⁸ Најпре је донета Дигитална агенда з Европу 2010-2020, а потом и друга Дигитална агенда за Европу 2020-2030. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/64/digitalna-agenda-za-europu>

заправо је процес хармонизације правних прописа са прописима Европске уније, а у складу са Дигиталним агендама за Европу, и увођење информационо-комуникационих технологија у економски, правни, културолошки, социјални, здравствени, образовни систем.⁹

Такође, Република Србија је потписник и међународног споразума још из 2002. године, од када и почиње развој дигиталног друштва и економије, под називом „Агенда е-ЈЕИ“ за развој информационог друштва.¹⁰ Основне циљеве и правце развоја постављене овим споразумом Република Србија је прихватила, а њихова даља изградња и разрађивање врши се посебним актима и документима, најчешће у форми стратегија. Документа од круцијалног значаја за убрзани развој дигиталног друштва и економије јесу Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године¹¹, Стратегија развоја информационог друштва за период 2017. до 2020. године¹², као и Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности 2021-2026. године¹³. Поред ових стратешких докумената, и законски текстови су усаглашени са европским правилима, најважнија решења су имплементирана, те се међу важнија законска акта у овој области могу навести Закон о дигиталној имовини¹⁴, Закон о заштити података о личности¹⁵, Закон о заштити потрошача¹⁶, Закон о тржишту капитала¹⁷, Закон о заштити конкуренције¹⁸ и други.

Увођењем термина „дигитални“ у правна акта, дигитална економија постаје наша реалност, а електронски начини пословања, комуникације и функционисања основ за нормално битисање човека савременог доба. Упркос томе, коришћење термина „дигитални свет“ изазива опречне реакције и ставове, водећи од одушевљења до страха.¹⁹ Стога је важно напоменути, да иако је технологија носилац дигиталне економије, креатор технологије је човек, те употреба вештачке интелигенције нема за циљ да потисне човека из радних процеса, већ да допринесе једноставнијем, лакшем и бржем функционисању уз

---

⁹ Ђузовић, Ђ., Соколов-Младеновић, С., *нав. чланак*, стр. 146.

¹⁰ Буквић, Р., *нав. чланак*, стр. 3.

¹¹ Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године, Сл. гласник РС, бр. 51 од 27. јула 2010.

¹² Стратегија развоја индустрије информационог друштва за период од 2017. до 2020. године, Сл. гласник РС, бр. 95 од 30. новембра 2016.

¹³ Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Сл. гласник РС, бр. 86 од 3. септембра 2021.

¹⁴ Закон о дигиталној имовини РС, Сл. гласник РС, бр. 153/2020.

¹⁵ Закон о заштити података о личности РС, Сл. гласник РС, бр. 87/2018.

¹⁶ Закон о заштити потрошача РС, Сл. гласник РС, бр. 88/2021.

¹⁷ Закон о тржишту капитала РС, Сл. гласник РС, бр. 129/2021.

¹⁸ Закон о заштити конкуренције РС, Сл. гласник РС, бр. 51/2009 и 95/2013.

¹⁹ Хрњак, Т., Кашћелан, Б., *нав. чланак*, стр. 112.

минимизирање трошкова. Употреба технологије и улагање у исту нема за циљ да се радни процеси у потпуности аутоматизују, те да вештачка интелигенција замени људску, већ да се уклоне оне активности из радних процеса које не стварају додатну вредност.²⁰

Употреба информационо-комуникационих технологија за циљ има повећање ефикасности, економичности и продуктивности, те увећање БДП-а и побољшање квалитета живота. Основни циљеви, принципи и начела економије и права се не доводе у питање, већ се само трага за адекватним начином на који би регулатива одговорила на нове економске изазове. Захваљујући информационо-комуникационим технологијама долази до повећања ефикасности пословања и раста продуктивности појединачних привредних субјеката, али и продуктивности на нивоу читаве друштвене заједнице. Такође, наступају и промене наших ставова, схватања и приступања у испуњавању свакодневних радних обавеза, извршавању навика и активности.²¹ Стога је за право посебан изазов како да се прилагоди новонасталим околностима и како да на поуздан и сигуран начин регулише област пословања и успостављања друштвених односа у околностима које се свакодневно мењају. Пре свега, неопходно је регулисати право конкуренције у сада измењеним условима пословања јер, чини се да се због употребе технологије лакше крше правила о заштити конкуренције.²² Како би ефекти од коришћења технологија били позитивни неопходна је адекватна имплементација нових правних правила у регулаторни оквир. Измењени услови тржишне утакмице захтевају и нову, савремену регулативу, спремну да одговори и пркоси изазовима које доноси дигитализација.²³

3. Развијеност и карактеристике дигиталне економије у Републици Србији

Револуционарни проналасци попут железнице, телефона, аутомобила, рачунара, обликовали су економске системе. Проналазак новог доба, који креира и нов економски поредак, јесте интернет, који мења образац понашања и произвођача и потрошача, који мења услове на тржишту и обликује тржишне снаге, понуду и тражњу. Флексибилност, мобилност и могућност употребе у било које време, у било ком крају света, начинила га је неопходним за обављање и најједноставнијих трансакција. Све ове новонастале околности, творац права

---

²⁰ Стојановић, Д., *Дигитална економија и трансформација пословних процеса – изазови и ризици*, Економија, теорија и пракса, год. 10, бр. 1/2017, стр. 81.

²¹ Исто.

²² Имамовић-Чизмић, К., *Дигитална економија, нови концепти такмичења привредних субјеката и изазови за право и политику конкуренције*, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, LXIII, Сарајево, 2020, стр. 158.

²³ Исто, стр. 157.

мора узети у обзир приликом креирања регулаторног оквира и стварања новог економског система. Неопходно је следити динамику кретања друштвених односа како би право и економија ишли у корак са насталим променама.

У прво време свог настанка, интернет је служио искључиво за комуникацију и није укључивао у себе економску димензију.²⁴ Временом бива препознат као идеалан за стварање нових производа, технолошка достигнућа и инвентивност, самим тим за уштеде при пословању, те добија и профитну сврху. Компаније се другачије организују за пословање, уз помоћ интернета користе дигиталне платформе и тргују на дигиталним тржиштима. Црту виртуелности попримају не само компаније, већ и производи, роба и услуге, новац, самим тим и тржиште, чиме се генерише нова економија. Све шира употреба интернета омогућила је компанијама да као основни ресурс користе информационо-комуникационе технологије и тиме повећају своју конкурентску предност на тржишту и унапреде своје пословне перформансе.²⁵ Значајно ширење електронске трговине узроковано је управо експанзивним растом коришћења рачунара и интернета у пословне сврхе.²⁶

Као посебна врста економије имплементирањем и активном применом технологије у обављању економских трансакција настаје дигитална економија.²⁷ У основи дигиталне економије јесте примена информационе и телекомуникационе технологије у заснивању друштвених и економских односа.²⁸ Основна карактеристика дигиталне економије јесте употреба информационо-комуникационих технологија од стране економских актера, привредних друштава, као произвођачких, и домаћинстава, као највећих потрошачких јединица. Изменама законских аката, у сет услуга од општег економског интереса сврстано је и допремање интернета и омогућавање коришћења телекомуникација и електронских комуникација свим корисницима под једнаким условима и континуирано, чиме се значајно смањује јаз између групе економских субјеката који имају приступ интернету и групе економских субјеката који немају приступ интернету. Међутим, важно је нагласити да приступ интернету не значи и његово коришћење, што је од значаја за развој дигиталне економије. Такође, стварању дигиталне економије доприноси и употреба мобилне телефоније, која поред класичних услуга позива и слања СМС порука омогућава и употребу интернета за комуникацију, рад, банкарство, куповину и друге економске трансакције.²⁹

---

²⁴ Лазовић, В., Ђуричковић, Т., *нав. дело*, стр. 44.

²⁵ Ђузовић, Ђ., Соколов-Младеновић, С., *нав. чланак*, стр. 143.

²⁶ Brynjolfsson, E., Kahin, B., *Understanding the Digital Economy: Data, Tools, and Research*, Massachusetts Institute of Technology, 2000, стр. 12.

²⁷ Borremans, A., Zaychenko, I., Piashenko, O. Y., *Digital economy. IT strategy of the company development*, MATEC Web of Conferences 170, 01034 (2018), p. 1.

²⁸ Исто.

²⁹ Период пандемије корона вируса управо је показао моћ интернета и достигнути степен развоја дигиталног тржишта, а самим тим и дигиталне економије. Све већи је

Привредна друштва користе интернет, посебно последњих година када издавање и израда фактура није могућа без доступности интернета и увезаности на мрежу. Интернет не користе само велика привредна друштва, већ и средња, мала и микро предузећа. Највећи број привредних друштава има свој веб сајт или се рекламира и нуди своје производе и услуге путем друштвених мрежа. Последњих година оживљава и онлајн продаја, која поред свих бенефита и даље није на завидном нивоу у домаћој држави. Упркос комфору који пружа потрошачима и уштеда које обезбеђује произвођачима, главни разлог недовољне развијености онлајн тржишта јесте непоседовање дигиталних вештина, али и одсуство поверења између различитих категорија економских актера. Употреба савремених технологија и нових софтверских решења омогућава инвеститорима да неопходне информације о трговини на дигиталним тржиштима добију знатно брже и са већом прецизношћу, не би ли лакше проценили финансијске и тржишне ризике.³⁰

Попут и свих осталих облика економских система, и дигитална економија подразумева успостављање економских односа између привредних субјеката посредством економских механизма. Тај трајни облик веза, који се у класичној економији заснива посредством уобичајених тржишних полуга, у дигиталној економији настаје коришћењем измењених тржишних инструмената. Понуда и тражња, продавац и купац, повезују се коришћењем информационо-комуникационих технологија, посредством дигиталних платформи, на тржишту које има измењен облик у односу на раније јер је дигитализовано и посредством рачунарских програма и кодова бива смештено на интернет мрежу. Дигитална економија се суштински темељи на подацима јер сам процес дигитализације подразумева претварање свих активности и производа у рачунарске кодове.³¹ Како темељ дигиталне економије лежи на употреби информационо-комуникационих технологија, неопходно је за даљи њен развој улагање у сектор информационих технологија, који укључује и производњу рачунара, рачунарских компоненти, електронских производа, програмирање, телекомуникације, сервисне услуге и друго.

Последњих година присутна је међузависност између развоја овог сектора и раста БДП-а, што постаје основна смерница за кретање капитала, нарочито у облику страних директних инвестиција. Дигитална економија и савремена технологија биле су покретачи раста БДП-а.³² Програмерска делатност у

број обављених електронских трговина, комуникација међу пословним субјектима је олакшана, трошкови су значајно смањени, а велики број компанија управо у том периоду почиње да користи предности интернета, те запослени обављају своје радне задатке од куће.

³⁰ Живановић, В., Витомир, Ј., *Нове технологије и улога криптовалута на нивоу инвестиционог портфолија*, Мегатренд ревија, вол. 19, бр. 1/2022, стр. 2.

³¹ *Digital Economy Report*, UNCTAD, 2021, p. 4.

³² Barefoot, K., Curtis, D., Jolliff, W., Nicholson, J., Omohundro, R., *Defining and Measuring the Digital Economy*, Working Paper, 3/15/2018, p. 12.

Републици Србији сматра се најдинамичнијом. Схватајући значај напредовања технологије, страни улагачи Републику Србију препознају као погодну инвестициону дестинацију за улагање у сектор информационих технологија, пре свега због стручности кадрова и подстицаја који им се пружају, док је за домаћу државу прилив капитала у овој области од значаја не само због раста продуктивности, већ и због екстерних ефеката и преливања знања и технологија које долазе са страним компанијама. Уз коришћење дигиталних технологија и иновација, приступ капиталу, талентима, интелектуалној својини и другим ресурсима, који су ранијих година били недоступни компанијама, сада бива веома једноставан.³³

Брз раст дигиталне економије приметан је посебно у земљама у развоју.³⁴ У савременим условима пословања економски развој постаје условљен напредовањем технологије и њеном све широм употребом. Подстицање развоја иновација и коришћење информационо-комуникационих технологија допринели су развоју дигиталног тржишта, које ради ефикасности ствара потребу за трансформацијом начина пословања привредних субјеката. Дигитално тржиште темељи се на економским трансакцијама у чијој основи јесте интернет, као средство извршавања. Доступност и употреба интернета омогућава једноставнију комуникацију између потрошача и произвођача, рационалнију употребу ресурса, веће уштеде, економичније пословање. Међутим оно што је суштина нове економије, како је многи називају, јесте њено темељење на знању и информацијама. Успех дигиталне економије мери се брзином којом подаци доступни на рачунарским мрежама теку и између корисника и између земаља.³⁵

Електронска трговина подразумева продају роба и услуга посредством рачунарских мрежа.³⁶ Привредна друштва данас у великој мери послују преко интернета, користећи се предностима које стичу поседовањем посебних знања, вештина и информација, смањујући трошкове и нудећи својим пословним партнерима погодности које у класичној економији не би биле могуће. Ширењу такве економије допринео је процес глобализације. Уз поменуто, све су већи и дometи употребе вештачке интелигенције, која нуди могућност брзог превазилажења евентуалних проблема и суочавање са ризицима који се јављају на тржишту. Како је основ дигиталне економије информација, вештачка интелигенција управо тада показује своју предност омогућавајући

---

³³ Закић, М., *Менаџмент у новом политичком окружењу – изазови дигиталне економије*, Синтеза, 2014, Међународна научна конференција Универзитета Сингидунум, стр. 3.

³⁴ Bukht, R., Heeks, R., *Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy, Development Informatics*, Working Paper no. 68, 2019, p. 1.

³⁵ *Digital Economy Report*, UNCTAD, 2021, p. 5.

³⁶ Mesenbourg, T., *Measuring The Digital Economy*, 2000, str. 4. (<https://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/umdigital.pdf>, датум посете: 12.9.2023).

потрошачима да тражене информације добију непосредно по захтеву. Такође, тако се постиже и брзина у пословању и штеди време као непроцењив ресурс данашњице. Уз то, тржишна конкуренција постаје све јача, привредних субјеката има све више, а победник кога тржиште селекује као таквог јесте управо онај привредни субјект који правовремено располаже већом количином информација. Употребом информационо-комуникационих технологија сада свака компанија може бити конкурент на тржишту.

Дигиталну економију карактеришу и нови обрасци понашања произвођача и потрошача. Свакодневно обављање пословних трансакција постаје електронско услед употребе информационо-комуникационих технологија.³⁷ Та чињеница мења услове на тржишту, ниво конкуренције, а самим тим и тржиште дигитализујући га. Коришћењем дигиталне платформе и система електронских комуникација, на дигиталном тржишту врши се размена добара и услуга. Услови на дигиталном тржишту су подложни брзим променама, а зависе од спремности привредних субјеката да се прилагоде новонасталим околностима, да уложе капитал у савремену технологију и примене је у пословању.³⁸ Као посебан, нов облик економских система, дигитална економија обележена је јединственим правним правилима која се примењују на све економске субјекте и активности, сложеношћу услед функционисања и монетарног, и девизног, и банкарског, и пореског, и финансијског, и рачуноводственог, као и других система, који сада функционишу уз употребу савремене технологије, ефикасношћу јер обезбеђује константан привредни раст и развој, као и динамичношћу, јер је још увек у настајању, обликује се, те га карактеришу честе промене.³⁹

Економска криза захватила је читав свет и све секторе привреде, па и информатички, али наспрам тога, имплементирање и употреба савремених технологија и информационо-комуникационих технологија никада није била неопходнија.⁴⁰ Уз помоћ технологије већа је присутност на тржишту, поузданост, брзина, а вештине корисника се лакше стичу јер су уграђене у њихове дигиталне животе и активности.⁴¹ Систематичност одвијања електронских трансакција и генерисања података, који су основ дигитализације, зависи од брзине интернет конекције.⁴²

Поред нове дигиталне економије и даље, паралелно постоји и традиционална економија, која функционише без употребе рачунара, телефона и других паметних уређаја који своју сврху остварују употребом интернета.⁴³

---

³⁷ Имамовић-Чизмић, К., *нав. чланак*, стр. 158.

³⁸ *Исто*.

³⁹ О карактеристикама економских система, види више: Лабудовић Станковић, Ј., *Економија за правнике*, Крагујевац, 2019, стр. 41-43.

⁴⁰ Стојановић, Д., *нав. чланак*, стр. 85.

⁴¹ *Исто*, стр. 86.

⁴² *Digital Economy Report*, UNCTAD, 2021, p. 11.

⁴³ Лазовић, В., Ђуричковић, Т., *нав. дело*, стр. 32.

Дигитална економија доживљава процват у области финансијских услуга, забави, здравственој заштити, образовању, јавној управи, док у радно интензивним делатностима и даље постоји класичан начин обављања пословних делатности.⁴⁴ Класична тржишта и даље користе уобичајене економске полуге, трговина се одвија непосредном разменом, предајом робе у руке купцу, док се за плаћање и даље користи традиционалан, ковани и штампани новац. Дигитална економија функционише захваљујући постојању дигиталних платформи које су омогућиле пословање на електронском тржишту. На дигиталном тржишту купује се на невиђено, на основу карактеристика робе садржаних у спецификацији, без непосредног присуства купца и продавца, а као средство плаћања све чешће се користе дигиталне валуте, криптовалуте или виртуелни новац. Најзначајнија карактеристика криптовалута јесте њихова независност од банкарског система и чињеница да је за плаћање довољан само интернет и рачунарска мрежа.⁴⁵

Дигитални новац, настао из дигиталне технологије и измењених потреба човека, данас делује у светским размерама, те је неминовно осврнути се на историју развоја новца, као веома сложен и дуготрајан процес, а посебно поменути чињеницу да се први папирни новац појавио у Кини, као и прва дигитална монета. Европска унија поред сузбијања кризе и праћења текућих потреба човечанства у економској стварности, настоји остати конкурентна и одржати адекватан ниво међународних инвестиција. Стога, Европска централна банка је изашла са Извештајем о дигиталном еврџу 2020. године услед убрзаног развоја и коришћења дигиталних технологија, као и већег обима електронског плаћања. Дигитални евро још увек није уведен, тек се очекује званичан став Европске централне банке и доношење одлуке, а намера је да он буде заштићен као средство плаћања, нова форма евра која би егзистирала упоредо са новчаницама. Посебан изазов у томе је заштита података о личности, очување анонимности и приватности, у ком сегменту се очекује и нова европска регулатива, а потом и њено ефикасно имплементирање у правни систем Републике Србије, као државе на путу евроинтеграција.

4. Закључак

У светлу актуелних околности и прогресивном развоју технологија и информационог друштва, у коме податак постаје основни носилац економских активности, посебно је важно изградити институционални оквир који пружа правну сигурност учесницима на новонасталом дигиталном тржишту и омогућава заштиту људских права, заштиту података о личности и безбедност обављања трансакција. Република Србија је на путу изградње дигиталне

---

⁴⁴ Исто.

⁴⁵ Цветковић, М., *Новчане обавезе и криптовалуте*, Зборник радова Правог факултета у Нишу, год. LVII, бр. 81/2018, стр. 122.

економије. У складу са евроинтеграцијама, најважнија европска решења имплементирају се у регулаторни оквир Републике Србије, чиме се прихватају њихове стратегије, планови и циљеви за изградњу дигиталног економског система и дигиталног друштва, заснованог на коришћењу информационо-комуникационих технологија.

Све националне економије су изложене дигитализацији, а мера њеног спровођења зависи од спремности државе, економског и правног система да се прилагоде новим условима на тржишту. Дигитализација мења економске токове, економско понашање, мења правни систем. Ера дигитализације суштински тек почиње, па се не може измерити учинак на нове економске системе, чији су главни носиоци компаније из сектора информационих технологија. Процесом дигитализације захваћени су сви сектори привреде, а основни циљ јесте већа продуктивност. Стимулатори промена и развоја економских система јесу иновације и технологија, а измена начина обављања економских трансакција променила је читаву људску заједницу, која сада функционише и у виртуелном свету. Дигитална економија је у експанзији, но уз све предности, не треба је идеализовати. Класична дистрибуција роба никада неће бити у потпуности замењена, док дигитална економија настаје на бази производа који имају само електронски запис и постоје искључиво на мрежи.

Као земљи у развоју, у Републици Србији је развојем дигиталне економије повећана продуктивност, смањени су проблеми економске неједнакости, тржиште се шири, понуда и тражња су богатији. Недостатак дигиталне инфраструктуре, велики дигитални јаз, дигитално тржиште у настајању, велика информатичка неписменост оно су што је реални проблем у развоју дигиталне економије у Републици Србији. Немају сви приступ интернету што је директна кочница дигитализацији. Неопходно је више инвестирати у развој информатичке инфраструктуре, подстицати развој конкурентности на дигиталном тржишту, инвестирати у телекомуникационе услуге, образовање. Увођење дигиталних идентификација, дигиталних регистара, јавних сервиса, отворених приступа подацима, дигиталног пословања, већа ефикасност, рационалније трошење ресурса није у потпуности спроведено у дело у Републици Србији.

Напредак технологије и развијена употреба информационо-комуникационих технологија брзо и често мењају тржишне услове, приморавајући и економске актере да им прилагођавају своје понашање и одлуке. Тиме економске активности постају врло динамичне. Иако економски системи бивају ефикаснији, услови под којима послују бивају све сложенији, а ризици које носе нове околности и употреба информационо-комуникационих технологија постају све мање предвидиви.

*Jovana Brašić Stojanović, Ph.D.,
Assistant*

LEGAL CHALLENGES AND PRINCIPLES OF THE DIGITAL ECONOMY

Summary

The dominant challenge of the modern age, which society faces, and consequently, law and the economy, is digitization. Today's economic systems are based on the accelerated development and application of information and communication technologies, with which economic flows become digitized, so regulations require changes. In the Republic of Serbia, the development of the digital economy is in progress, which includes the emergence of the digital market, the development of digital platforms and the electronic execution of economic transactions. Such business conditions, significantly changed in relation to traditional ones, change the way social relations are established, and thus require the law to face new challenges and risks. This further implies the construction of an institutional framework for the successful creation of economic systems and the provision of legal security to traffic participants. The subject of the work is to point out the basic stages of the development of the digital economy in Republic of Serbia, the importance of the digital economy and its basic characteristics, while pointing out the dynamism of the changed business conditions.

Key words: *digital economy, information and communication technologies, digital law, digital market, digital platform, regulation, efficiency.*

Литература

- Barefoot, K., Curtis, D., Jolliff, W., Nicholson, J., Omohundro, R., *Defining and Measuring the Digital Economy*, Working Paper, 3/15/2018.
- Borremans, A., Zaychenko, I., Iliashenko, O. Y., *Digital economy. IT strategy of the company development*, MATEC Web of Conferences 170, 01034 (2018).
- Brynjolfsson, E., Kahin, B., *Understanding the Digital Economy: Data, Tools, and Research*, Massachusetts Institute of Technology, 2000.
- Буквић, Р., *Дигитална економија у Србији: резултати и перспективе*, Зборник Матице српске за друштвене науке, LXXIII, бр. 181, 1/2022.

- Bukht, R., Heeks, R., *Defining, Conceptualising and Measuring the Digital Economy, Development Informatics*, Working Paper no. 68/2019.
- Ђузовић, Ђ., Соколов-Младеновић, С., *Глобализација и дигитална економија*, Синтеза 2014, Међународна научна конференција Универзитета Сингидунум.
- Живановић, В., Витомир, Ј., *Нове технологије и улога криптовалута на нивоу инвестиционог портфолија*, Мегатренд ревија, Вол. 19, бр. 1/2022.
- Закић, М., *Менаџмент у новом политичком окружењу – изазови дигиталне економије*, Синтеза, 2014, Међународна научна конференција Универзитета Сингидунум.
- Имамовић-Чизмић, К., *Дигитална економија, нови концепти такмичења привредних субјеката и изазови за право и политику конкуренције*, Годишњак Правног факултета у Сарајеву, LXIII, Сарајево, 2020.
- Лабудовић Станковић, Ј., *Економија за правнике*, Крагујевац, 2019.
- Лазовић, В., Ђуричковић, Т., *Дигитална економија*, Цетиње, 2018.
- Mesenbourg, T., *Measuring The Digital Economy*, 2000.
- Стојановић, Д., *Дигитална економија и трансформација пословних процеса – изазови и ризици*, Економија, теорија и пракса, година 10, бр. 1/2017.
- Хрњак, Т., Кашћелан, Б., *О неким питањима дигиталне имовине у правном поретку Србије*, у: ур. Радосављевић Живота, зборник радова Право, економија и менаџмент у савременим условима, Београд, 2021.
- Цветковић, М., *Новчане обавезе и криптовалуте*, Зборник радова Правног факултета у Нишу, год. LVII, бр. 81/2018.
- Digital Economy Report*, UNCTAD, 2021.
- Закон о дигиталној имовини РС, Сл. гласник РС, бр. 153/2020.
- Закон о заштити података о личности РС, Сл. гласник РС, бр. 87/2018.
- Закон о заштити потрошача РС, Сл. гласник РС, бр. 88/2021.
- Закон о тржишту капитала РС, Сл. гласник РС, бр. 129/2021.
- Закон о заштити конкуренције РС, Сл. гласник РС, бр. 51/2009 и 95/2013.
- Стратегија развоја информационог друштва у Републици Србији до 2020. године, Сл. гласник РС, бр. 51 од 27. јула 2010.
- Стратегија развоја индустрије информационих технологија за период од 2017. до 2020. године, Сл. гласник РС, бр. 95 од 30. новембра 2016.
- Стратегија развоја информационог друштва и информационе безбедности у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године, Сл. гласник РС, бр. 86 од 3. септембра 2021.
- <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/64/digitalna-agenda-za-europu>
- <https://www.census.gov/content/dam/Census/library/working-papers/2001/econ/umdigital.pdf>